

A Suggested Model for Teaching the Course of Educational Philosophy of Islam at Farhngiyān University¹

Saeed Fakhari

Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Farhangian University, Arak,
Iran (**Corresponding author**). fakharisaeid@yahoo.com

Gholamreza Elham

Master's degree, Educational management, Farhangian University, Khuzestan, Iran.
Reza_Lhm@yahoo.com

Abstract

The purpose of the present study is to present a suggested model for teaching the course of educational philosophy of Islam at Farhangiyān university. The method of study is descriptive-analytic and the results showed that the general objectives of the course of Educational Philosophy of Islam is that students can understand the most important theoretical foundations and components of Islamic educational system well, form their personal educational philosophy as an intellectual and practical framework to perform in different educational situations, and evaluate the existing educational facts in the country based on Islamic foundations and principles. The arrangement of the above-mentioned general objectives and developing the contents in line with those objectives should be based on cognitive, emotional, and mental-dynamic stages. As for teaching strategies, it was determined that pre-study and individual research, explanation along with question and answer by the professor, and if needed, group discussion and doing learning activities related to any discussion through individual or group participation inside or outside the class can be effective. Furthermore, in order to recognize how much students-teachers have achieved the objectives of the course, it is suggested to use summative and formative evaluation, work folder, as well as the judgements and observations by the teacher.

Keywords: Educational Philosophy of Islam, Teaching, Farhangiyān University, Courses.

1. **Received:** 2022/03/15 ; **Revision:** 2022/04/21 ; **Accepted:** 2022/04/24

© the authors

<http://tarbiatmaaref.cfu.ac.ir/>

Publisher: Farhangian university

الگوی پیشنهادی برای واحد درسی فلسفه تربیتی اسلام در دانشگاه فرهنگیان^۱

سعید فخاری

استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، اراک، ایران (نویسنده مسئول).
fakharisaeid@yahoo.com

غلامرضا الهام

کارشناسی ارشد، مدیریت آموزشی، دانشگاه فرهنگیان، خوزستان، ایران.
Reza_Lhm@yahoo.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر ارائه الگوی پیشنهادی برای واحد درسی فلسفه تربیتی اسلام در دانشگاه فرهنگیان است. روش پژوهش توصیفی - تحلیلی بوده و یافته‌ها نشان داد که اهداف کلی در طرح درس پیشنهادی برای واحد درسی فلسفه تربیتی اسلام این است که دانشجو بتواند مهم‌ترین بنیادهای نظری و مؤلفه‌های نظام تربیت اسلامی را به خوبی درک نماید، فلسفه تربیتی شخصی خود را - به عنوان چارچوب فکری و ارزشی عمل در موقعیت‌های تربیتی - شکل دهد و به ارزیابی واقعیت‌های تربیتی موجود در کشور بر پایه مبانی و اصول تربیت اسلامی بپردازد. تنظیم اهداف کلی مذکور و محتوای همسوی با آن بر اساس سطوح شناختی، عاطفی و روانی - حرکتی است. در مورد راهبردهای تدریس هم مشخص گردید که پیش‌مطالعه و تحقیق فردی، توضیح همراه با پرسش و پاسخ استاد و در مواقع لازم بحث گروهی و انجام فعالیت‌های یادگیری مربوط به هر بحث به طریق فردی یا گروهی در کلاس یا خارج از آن می‌تواند راهگشا باشد. همچنین برای تشخیص میزان و چگونگی نیل دانشجو-معلم به اهداف فلسفه تربیتی اسلام پیشنهاد می‌شود از ارزشیابی‌های پایانی، فرآیندی، پوشه کار و قضاوت‌ها و مشاهدات مدرس استفاده شود.

کلیدواژه‌ها: فلسفه تربیتی اسلام، تدریس، دانشگاه فرهنگیان، واحدهای درسی.

۱. تاریخ ارسال: ۱۴۰۰/۱۲/۲۴؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۱/۰۲/۰۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۰۴

۱. مقدمه

مجموعه دروس تعلیم و تربیت اسلامی بخشی از برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان هستند، یکی از مهم‌ترین واحدهای درسی تعلیم و تربیت اسلامی درس فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی است که به نوعی به تبیین فلسفی - نظری مبانی ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (اعتقادی، عبادی و اخلاقی، اقتصادی، علمی و فناوری، اجتماعی و سیاسی، زیستی و بدنی و شناختی و هنری) می‌پردازد.

یکی از منابعی که اخیراً برای این درس به طبع رسیده است، کتاب «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی» به قلم داودی و کارآمد (۱۴۰۰) است. اساس این کتاب بر قلمروهای سه‌گانه توصیفی، دستوری و تحلیلی - انتقادی بنا نهاده شده است. بنابراین، کتاب با رویکرد فلسفی - نظری عهده‌دار دیدگاهی کلی درباره جهان، انسان و جایگاه انسان بوده که می‌توان از آن به «جهان‌بینی» یاد کرد و نیز به عرصه هنجاری و ارائه توصیه‌ها و دستورالعمل‌هایی درباره اهداف تعلیم و تربیت و راه و روش دستیابی به آن اهداف پرداخته است. همچنین کتاب حاضر به تحلیل مفاهیم تعلیم و تربیت به شکل تحلیلی - انتقادی پرداخته است (داودی و کارآمد، ۱۴۰۰). برای تعامل موفق استاد و دانشجو جهت رسیدن به درک مشترکی از تحلیل قلمروهای سه‌گانه، نیاز به طرح درس کتاب «توصیفی، دستوری و تحلیلی - انتقادی» است. بنابراین، برای ارائه موفق این درس، نیاز به یک نقشه کلی و جامع با تعیین اهداف و سطوح آموزشی وجود دارد.

طرح درس، جهت انسجام بخشیدن، ارتباط و پیوند مفاهیم با یکدیگر و اتصال این پیوند میان یادگیرنده و یاددهنده و محتوی است. در قلمروهای سه‌گانه مزبور ضروری است که استاد و دانشجو - معلم با محوریت کتاب درسی، به فهمی مشترک و تعاملی دست یابند. از این جهت طراحی آموزشی محتوای درس فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی از اهمیت بسزایی برخوردار است.

ظرفی‌نژاد (۱۳۹۵)، کتاب درسی را مهم‌ترین ابزار یادگیری در نظام‌های آموزشی متمرکز برشمرده که رسانه‌های آموزشی دیگر حول محور کتاب درسی قرار می‌گیرند.

کتاب درسی، نقش محوری در فرآیند یاددهی - یادگیری بر عهده دارد. برای ارائه یک تدریس موفق، معلم به عنوان رهبر آموزشی باید با آمادگی کامل وارد کلاس شود، یکی از ابزارهای آمادگی، داشتن طرح درس است. به عقیده میرزاییگی (۱۳۸۹، ص ۷۰)، طراحی برنامه، اولین مرحله اساسی در برنامه درسی به‌شمار می‌رود.

۲. اهداف پژوهش

هدف پژوهش حاضر ارائه الگویی برای طراحی درس فلسفه تربیتی اسلام است که نشان‌دهنده اهمیت درس فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی در میان دروس تربیت اسلامی، جهت آمادگی معلمان برای ورود به مدرسه است.

۳. سؤال پژوهش

سؤال اصلی پژوهش حاضر بررسی اثربخشی و اهمیت طراحی آموزشی و تحلیل محتوای کتاب واحد درسی فلسفه تربیتی اسلام است.

۴. روش پژوهش

روش پژوهش، از نوع توصیفی - تحلیلی است که به منظور توصیف عینی و کیفی محتوای درس تعلیم و تربیت اسلامی انتخاب شده است.

۵. مفاهیم عملیاتی

۵-۱. آموزش^۱

آموزش اقدامی از پیشین تعیین شده و هدف‌دار، برای کمک به رشد و یادگیری افراد است. فرامرز قراملکی، برخوردار و موحدی (۱۳۹۵، ص ۲۴) میان آموزش و تدریس تمایز قائل شده و معتقدند که آموزش هرگونه فعالیت یا تدبیر از پیش طرح‌ریزی شده با هدف یادگیری در یادگیرندگان است. سیف (۱۳۹۵، ص ۲۹) نیز بر این باور است که آموزش علاوه بر فعالیت‌های رو در روی کلاسی، سایر انواع آموزشی مانند آموزش از طریق رادیو، کتاب و غیره که فاقد کنش متقابل معلم و شاگرد است را نیز در برمی‌گیرد.

۵-۲. تدریس^۲

اگرچه برخی میان آموزش و تدریس تمایز قائل شده‌اند (فرامرز قراملکی، برخوردار و موحدی، ۱۳۹۵)، ولی به باور بیات (۱۳۹۸، ص ۳۲۸) بین تدریس و آموزش ترادف وجود دارد. البته وی برای تدریس سطوحی قائل است، زیرا تدریس را فعالیتی مشکک می‌داند که دارای سطوح «تدریس خوب»،

1. Instruction

2. Teaching

«تدریس موفق» و «تدریس باکیفیت» است. به اعتقاد ایشان، تدریس باکیفیت ترکیبی از تدریس خوب و موفق است (بیات، ۱۳۹۸، ص ۲۳۰). بنابراین، تدریس خوب، تدریسی است که منطبق بر استانداردهای اخلاقی، منطقی و روان‌شناختی باشد و تدریس موفق، تدریسی است که منجر به یادگیری شود و تدریس باکیفیت، تدریسی آمیخته از تدریس خوب و موفق است.

۳-۵. طرح درس

غایت طراحی آموزشی، تدوین «طرح درس» است. به اعتقاد صابریان و همکاران (۱۳۸۲)، طرح درس توصیف کتبی فرآیند آموزشی است که نشان می‌دهد، چه چیزی، با چه روشی، در چه زمان و مکانی باید یاد گرفته شود و دانشجویان چگونه ارزیابی گردند. زارعی زوارکی (۱۳۹۱)، طراحی آموزشی را تهیه نقشه‌های مشخص، در مورد چگونگی دستیابی به اهداف آموزشی می‌داند.

۴-۵. انواع طرح درس

اکثر متخصصان آموزشی از جمله ویلن و همکاران (۲۰۰۰؛ به نقل از: محمدی باغملایی، ۱۳۹۵) بر سه نوع طرح درس اشاره می‌کنند: طرح درس بلندمدت^۱ (سالانه، دوره‌ای)، طرح درس میان‌مدت^۲ (واحد یا بخش) و طرح درس کوتاه‌مدت^۳ (طرح درس روزانه). پژوهش حاضر مبتنی بر روش نخست، یعنی طرح درس بلندمدت (دوره‌ای) است.

۵-۵. اهمیت طراحی آموزش (طرح درس)

پیش‌تر آمد که صاحب‌نظران تعلیم و تربیت بر این نکته تاکید دارند که غایت طراحی آموزشی، به تدوین «طرح درس» می‌انجامد و طرح درس به عنوان امری تسهیل‌گر در فرآیند یاددهی - یادگیری، به کمک معلم می‌آید، و علاوه بر تسهیل‌گری، پیامدهای خوشایندی مانند سازمان دادن به امور تدریس و اعتماد به نفس در معلمان، فرصت لازم برای یادگیری برای فراگیران و کاهش تردیدهای معلم را به دنبال خواهد داشت (محمدی باغملایی، ۱۳۹۵، ص ۵۳-۵۵).

کتاب فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی به عنوان واحد درسی دانشجو- معلمان، به بیان بنیادهای نظری و مؤلفه‌های نظام تربیت اسلامی، طراحی فلسفه تربیتی به عنوان چارچوب فکری و ارزشی عمل در

1. long range planning
2. medium range planning
3. Short range planning

موقعیت‌های تربیتی و ارزیابی واقعیت‌های تربیتی موجود در کشور بر پایه مبانی و اصول تربیت اسلامی پرداخته است.

در پژوهش حاضر با تحلیل محتوای کتاب «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی» تألیف محمد داودی و حسین کارآمد، تلاش شده است تا الگویی پیشنهادی برای درس فلسفه تعلیم و تربیت در اسلام ارائه شود.

جدول شماره ۱- طرح درس ترم اول سال تحصیلی ... - ...

<p>هدف کلی واحد درسی: در پایان این واحد درسی دانشجو قادر خواهد بود:</p> <p>۱- مهم‌ترین بنیادهای نظری و مؤلفه‌های نظام تربیت اسلامی را به‌خوبی درک نماید،</p> <p>۲- فلسفه تربیتی شخصی خود را - به‌عنوان چارچوب فکری و ارزشی عمل در موقعیت‌های تربیتی - شکل دهد،</p> <p>۳- به ارزیابی واقعیت‌های تربیتی موجود در کشور بر پایه مبانی و اصول تربیت اسلامی بپردازد.</p>		<p>کلاس: ترم اول</p> <p>نام کتاب: فلسفه تعلیم و تربیت اسلام مؤلف: محمد داودی و حسین کارآمد</p> <p>سال تحصیلی: ترم سوم</p> <p>زمان: ۳ ساعت</p>							
<p>راهبردهای تدریس و یادگیری:</p> <p>- ارائه محتوای مباحث به روش توضیحی همراه با بهره‌گیری روش پرسش و پاسخ توسط استاد و در مواقع لازم استفاده از روش بحث گروهی</p> <p>- پیش مطالعه و تحقیق فردی برای حضور فعال‌تر در مباحث کلاسی و ارائه گزارش پیش مطالعه به کلاس و استاد به صورت مکتوب توسط دانشجو</p> <p>- انجام فعالیت‌های یادگیری مربوط به هر بحث به روش فردی یا گروهی در کلاس یا خارج از کلاس و ارائه به استاد به روش مکتوب توسط دانشجو و بررسی و اعلام نظر به موقع استاد</p>									
ماه	هفته	تاریخ	فصل یا بخش	موضوع و عنوان دروس	هدف‌های کلی درس	فعالیت‌های یادگیری دانشجو	فعالیت‌های عملکردی دانشجو	فعالیت‌های دیگر و مواد لازم	راهبردهای ارزشیابی یادگیری
اول		شنبه ... - ...	فصل اول	کلیات	دانشجو پس از پایان درس باید ضرورت و اهمیت فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس و ارائه به کلاس، ۲. مشارکت در بحث کلاس، ۳. شناسایی مصادیق در سایر منابع، ۴. شناسایی و بیان مصادیق واقعی تعلیم و تربیت اسلامی در تجارب زیسته معلمان و شخصیت‌های برجسته تاریخی، ۵. تشریح فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و ارزش و اهمیت آن در زندگی روزمره به صورت مکتوب و ارائه به کلاس	- تهیه فهرستی از اصطلاحات مختلف فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی در آموزش و پرورش و روابط بین آن‌ها، انتخاب تعریفی از تعلیم و تربیت اسلامی با استفاده از دیدگاه‌های علمای تعلیم و تربیت و ارائه دلیل برای آن	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت و تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار

ماه	هفته	تاریخ	فصل یا بخش	موضوع و عنوان دروس	هدف‌های کلی درس	فعالیت‌های یادگیری دانشجو	فعالیت‌های عملکردی دانشجو	فعالیت‌های دیگر و مواد لازم	راهبردهای ارزشیابی یادگیری
مهر	دوم	شنبه ... - ...	فصل دوم	مبانی جهان شناختی و تربیت	دانشجو پس از پایان درس، مبانی جهان شناختی و تربیت همراه با مستندات آن‌ها و کاربردهای آن‌ها را در تعلیم و تربیت بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث، قبل از کلاس و ارائه به کلاس ۲. مشارکت در بحث کلاس	- تهیه فهرستی از مبانی فلسفی تعلیم و تربیت و هر یک از مبانی جهان شناختی و تربیت همراه با مستندات آن‌ها و کاربردهای هر یک از آن‌ها در تعلیم و تربیت	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
	سوم	شنبه ... - ...	فصل سوم	مبانی انسان شناختی و تربیت	دانشجو پس از پایان درس، مبانی انسان شناختی و تربیت را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس، و ارائه به کلاس ۲. مشارکت در بحث کلاس	- بررسی آسیب‌شناسی آثار و پیامدهای چندوجهی بودن هویت انسان، - بررسی ضعف‌ها و تهدیدها و چند وجهی بودن انسان - بررسی فواید نیاز به استعانت از خدا و ویژگی‌های انسان رشد یافته	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
	چهارم	شنبه ... - ...	فصل چهارم	مبانی معرفت شناختی و تربیت	دانشجو پس از پایان درس، تنوع معرفت و ابزارهای کسب معرفت را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث، قبل از کلاس و ارائه به کلاس. ۲. مشارکت در بحث کلاس. ۳. شناسایی مصادیق در سایر منابع. ۴. شناسایی و بیان مصادیق معرفت و ابزار کسب معرفت در تجارب زیسته معلمان. ۵. تشریح محدودیت‌ها و موانع شناخت و اهمیت آن در زندگی روزمره به صورت مکتوب و ارائه به کلاس	- تحلیل ثبات معرفت یقینی و تقدم آن بر معرفت غیر یقینی معارض - تحلیل محدودیت‌ها و موانع شناخت آدمی	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار

ماه	هفته	تاریخ	فصل یا بخش	موضوع و عنوان دروس	هدف‌های کلی درس	فعالیت‌های یادگیری دانشجوی	فعالیت‌های عملکردی دانشجو	فعالیت‌های دیگر و مواد لازم	راهبردهای ارزشیابی یادگیری
آبان	اول	یکشنبه ... - ...	فصل پنجم	مبانی ارزش شناختی	دانشجو پس از پایان درس باید واقعیت داشتن ارزش‌ها و اثبات‌پذیری، آن‌ها را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث، قبل از کلاس و ارائه به کلاس. ۲. مشارکت در بحث کلاس. ۳. شناسایی مصادیق در سایر منابع.	- تحلیل حیات طیبیه و وضع مطلوب وجود آدمی	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
	دوم	شنبه ... - ...	فصل ششم	مبانی دین شناختی	دانشجو پس از پایان درس باید مبانی کلی تعلیم و تربیت اسلامی را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس و ارائه به کلاس. ۲. مشارکت در بحث کلاس. ۳. شناسایی مصادیق در سایر منابع	- بررسی و تحلیل سازوکار فهم دین و پاسخ‌گویی به نیازها - شناخت ارزش‌ها و مبانی تعلیم و تربیت اسلامی	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
	سوم	شنبه ... - ...	فصل هفتم جلسه اول	چیستی و تعلیم و تربیت اسلامی: مفهوم اساسی، تعریف و ویژگی‌ها	دانشجو پس از پایان درس باید مفهوم اساسی تعلیم و تربیت اسلامی را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس و ارائه به کلاس ۲. مشارکت در بحث کلاس ۳. شناسایی مصادیق در سایر منابع ۴. شناسایی و بیان مصادیق واقعی هر یک از مفاهیم اساسی تعلیم و تربیت اسلامی در تجارب زیسته معلمان	- تحلیل یک موقعیت جامعه صالح و مسؤولیت‌های معلم در زمینه‌های مختلف - مقایسه یک موقعیت جامعه صالح و یک جامعه غیر صالح از منظر مسؤولیت‌های معلم و شناسایی اشتراک و اختلافات این موقعیت‌ها با هم - شناخت ارزش‌های متعارض مفاهیم تعلیم و تربیت در یک موقعیت یادگیری	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
	چهارم	شنبه ... - ...	فصل هفتم جلسه دوم	چیستی و تعلیم و تربیت اسلامی: مفهوم اساسی، تعریف و ویژگی‌ها (ادامه مباحث جلسه اول)	دانشجو پس از پایان درس باید مفهوم اساسی تعلیم و تربیت اسلامی را بشناسد. (ادامه مباحث جلسه اول)	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس و ارائه به کلاس. ۲. مشارکت در بحث کلاس. ۳. شناسایی مصادیق در سایر منابع. ۴. شناسایی و بیان مصادیق واقعی هر یک از مفاهیم اساسی تعلیم و تربیت اسلامی در تجارب زیسته معلمان.	- تحلیل یک موقعیت جامعه صالح و مسؤولیت‌های معلم در زمینه‌های مختلف - مقایسه یک موقعیت جامعه صالح و یک جامعه غیر صالح از منظر مسؤولیت‌های معلم و شناسایی اشتراک و اختلافات این موقعیت‌ها با هم - شناخت ارزش‌های متعارض مفاهیم تعلیم و تربیت در یک موقعیت یادگیری	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار

ماه	هفته	تاریخ	فصل یا بخش	موضوع و عنوان دروس	هدف‌های کلی درس	فعالیت‌های یادگیری دانشجو	فعالیت‌های عملکردی دانشجو	فعالیت‌های دیگر و مواد لازم	راهبردهای ارزشیابی یادگیری
	پنجم	شنبه ... - ...	فصل هشتم	اهداف تعلیم و تربیت اسلامی	دانشجو پس از پایان درس، باید هدف غایی تعلیم و تربیت را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس و ارائه به کلاس ۲. مشارکت در بحث کلاس	- تحلیل ساحت‌های تعلیم و تربیت و اهداف آن‌ها در موقعیت یادگیری - تحلیل هم‌پوشانی یا عدم هم‌پوشانی ساحت‌های تعلیم و تربیت در یک موقعیت یادگیری و بررسی آن از منظر مسؤولیت‌های معلم در زمینه‌های بهره‌وری	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
	اول	شنبه ... - ...	فصل نهم	چستی اصول تعلیم و تربیت	دانشجو پس از پایان درس باید اصول تعلیم و تربیت را بشناسد.	- مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس و ارائه به کلاس - مشارکت در بحث کلاس	- تحلیل ارتباط اصول با مؤلفه‌های تعلیم و تربیت در یک موقعیت یادگیری و بررسی آن از منظر مسؤولیت‌های معلم در زمینه‌های بهره‌وری	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
آذر	دوم	شنبه ... - ...	*	ارزشیابی فرآیند (ارزشیابی میان‌ترم)	*****	*****	*****	*****	ارزشیابی فرآیند: عملکرد دانشجو در فعالیت‌های یادگیری پیش‌بینی شده و مشارکت در فعالیت‌ها
	آذر سوم	شنبه ... - ...	فصل دهم	اصول عام تعلیم و تربیت اسلامی	دانشجو پس از پایان درس باید اصول عام تعلیم و تربیت را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس و ارائه به کلاس ۲. مشارکت در بحث کلاس ۳. شناسایی مصادیق در سایر منابع	- تحلیل یک موقعیت اخلاق مدیریت کلاس و بررسی آن از منظر مسؤولیت‌های معلم در زمینه‌های مختلف - مقایسه یک موقعیت اخلاق مدیریت کلاس‌های مختلف از منظر مسؤولیت‌های معلم و شناسایی اشتراک و اختلافات این موقعیت‌ها با هم و شناخت ارزش‌های متعارض در یک موقعیت یادگیری	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار

ماه	هفته	تاریخ	فصل یا بخش	موضوع و عنوان دروس	هدف‌های کلی درس	فعالیت‌های یادگیری دانشجوی	فعالیت‌های عملکردی دانشجو	فعالیت‌های دیگر و مواد لازم	راهبردهای ارزشیابی یادگیری
	چهارم	شنبه ... - ...	فصل یازدهم	اصول خاص تعلیم و تربیت اسلامی	دانشجو پس از پایان درس باید اصول خاص تعلیم و تربیت را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس و ارائه به کلاس ۲. مشارکت در بحث کلاس ۳. شناسایی مصادیق در سایر منابع	- مقایسه اصول خاص تعلیم و تربیت اسلامی در یک موقیبت گفتاری و رفتاری کلاس‌های مختلف از منظر مسؤولیت‌های معلم و شناسایی اشتراک و اختلافات این موقیبت‌ها با هم و شناخت ارزشهای متعارض در یک موقیبت یادگیری	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
	اول	شنبه ... - ...	فصل دوازدهم	چیستی عوامل و موانع تربیت اسلامی را بشناسد.	دانشجو پس از پایان درس باید عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی را بشناسد.	۱. مطالعه و جمع‌آوری مطالب درباره موضوعات مورد بحث قبل از کلاس و ارائه به کلاس ۲. مشارکت در بحث کلاس ۳. شناسایی مصادیق در سایر منابع	- تحلیل یک موقیبت و بررسی آن از منظر مسؤولیت‌های معلم در زمینه‌های مختلف - مقایسه موقیبت‌های مختلف از منظر مسؤولیت‌های معلم و شناسایی اشتراک و اختلافات این موقیبت‌ها با هم و شناخت ارزشهای متعارض در یک موقیبت‌سازمانی	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
	دوم	شنبه ... - ...	فصل سیزدهم	عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی	دانشجو پس از پایان درس باید عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی را بشناسد.	۱. شناسایی و بیان مصادیق واقعی هر یک از مسؤولیت‌ها در تجارب زیسته معلمان و شخصیت برجسته تاریخی ۲. تشریح ارزش و اهمیت پیامدهای هر یک از مسؤولیت‌ها به صورت مکتوب و ارائه به کلاس	- مقایسه موقیبت‌های مختلف از منظر مسؤولیت‌های معلم و شناسایی اشتراک و اختلافات این موقیبت‌ها با هم و شناخت ارزشهای متعارض در یک موقیبت سازمانی	- تنظیم مطالب به صورت پاورپوینت - تنظیم و طراحی مطالب در فضای مجازی (توسط استاد)	ارزیابی پوشه کار
	سوم	شنبه ... - ...			پایان کلاس‌های درس و شروع فرجه امتحانات پایان ترم				
<p>راهبردهای ارزشیابی یادگیری:</p> <p>- ارزشیابی پایانی، آزمون مباحث نظری به میزان ۱۰ نمره</p> <p>- ارزشیابی فرآیند: عملکرد دانشجو در فعالیت‌های یادگیری پیش‌بینی شده و مشارکت در فعالیت‌ها به میزان ۵ نمره</p> <p>- ارزیابی پوشه کار: مجموعه تکالیف عملکردی به میزان ۵ نمره</p> <p>توضیح: ارزشیابی از یادگیرنده بر اساس تکالیف یادگیری در طول ترم، تکالیف عملکردی و آزمون پایان ترم انجام می‌شود. مبنای ارزیابی تکالیف (یادگیری و عملکردی) ملاک‌ها و سطوح پیامدهای یادگیری تعیین شده است. البته انتظار می‌رود که مدرّس هم بتواند از قضاوت‌ها و مشاهدات خود در ارزشیابی‌ها بهره بگیرد تا بتواند میزان و چگونگی نیل دانشجو - معلمان را به اهداف درس فلسفه تربیتی اسلام بسنجد.</p>									

جدول شماره ۲- تحلیل محتوای درس فلسفه تربیتی اسلام بر اساس حیطه شناختی

ردیف	فصول درس	اجزاء شناختی درس جدید	طبقات حیطه شناختی			
			دانش	درک کاربرد	تجزیه و تحلیل	ارزش یابی
۱	فصل اول: کلیات	کاربرد فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی را با ذکر دو دلیل اثبات کنید.		*		
۲		با توجه به اینکه داشتن یک فلسفه تعلیم و تربیت شخصی، برای معلم ضرورت دارد؛ منظور از داشتن فلسفه تعلیم و تربیت شخصی چیست؟ شما به عنوان معلم، چه فلسفه‌ای برای تعلیم و تربیت انتخاب کرده‌اید؟		*		
۳		فلسفه تعلیم و تربیت و نیز فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی را تعریف کرده و با مقایسه آن‌ها، تفاوت‌ها و شباهت‌هایشان را توضیح دهید؟			*	
۴		برخی معتقدند که وظیفه فلسفه تعلیم و تربیت تنها پرداختن به اهداف و وسایط تعلیم و تربیت و رابطه میان آن‌ها بوده و بررسی‌های مفهومی، روش‌شناختی و انتقادی از قلمرو آن خارج است، این دیدگاه را نقد و بررسی و ارزیابی کنید.			*	
۱	فصل دوم: مبانی جهان شناختی	مبانی جهان‌شناختی تعلیم و تربیت را همراه با مستندات آن توضیح داده و شرح دهید که مبانی جهان‌شناختی شما برای تعلیم و تربیت چیست؟		*		
۲		اولین و مهم‌ترین مبانی جهان‌شناختی در تعلیم و تربیت این است که جهان، مخلوق خدا و تحت ربوبیت و حاکمیت او قرار دارد؛ با توجه به آیات قرآن کریم این مبنا را تحلیل کنید.		*		
۳		تعلیم و تربیت مبتنی بر مبانی جهان‌شناختی اسلامی را با تعلیم و تربیت مبتنی بر جهان‌شناختی طبیعت‌گرایانه مقایسه کرده و تفاوت‌ها و شباهت‌های آن‌ها را توضیح دهید.			*	
۴		خداوند جامع همه کمالات و منبع همه کمالات بوده و هدف غایی تعلیم و تربیت قرب به خداوند است؛ چه پیشنهاد‌های عملیاتی برای دستیابی مربی و متربی به این هدف غایی دارید؟			*	
۱	فصل سوم: مبانی انسان شناختی و تربیت	همان‌طور که می‌دانید، انسان موجودی جسمانی- روحانی است و دو بعد «جسم و روح» از یکدیگر بیگانه نیستند، بلکه با یکدیگر ارتباط و تامل دارند؛ مبانی انسان‌شناسی شما در تعلیم و تربیت، با تکیه بر کدام یک از این دو بعد است؟ چرا؟		*		
۲		مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری هویت انسانی را با ذکر نمونه‌هایی بیان کرده و تشریح نمایید که نقش خود انسان در شکل‌گیری هویتش چیست؟		*		
۳		در جهان‌بینی اسلامی، انسان موجودی دارای کرامت است، با بررسی آیات قرآن کریم چگونگی دستیابی به کرامت انسانی را اثبات کنید.			*	
۴		یکی از وجوه تمایز انسان از سایر موجودات، برخورداری از «عقل» است؛ دیدگاه‌های مختلف را در منابع اسلامی درباره تعریف «عقل» بیان کرده و آن‌ها ارزیابی و نقد و بررسی کنید.			*	
۱	فصل چهارم: مبانی معرفت شناختی و تعلیم و تربیت	(۱) بر اساس دیدگاه اسلامی، علم امری دست‌یافتنی است و دست‌یافتنی بودن علم و معرفت، محدود به امور محسوس و مادی نیست؛ بلکه شامل امور ماوراء طبیعی، غیرمادی و غیر محسوس می‌شود. بر اساس این دیدگاه، با استناد به آیات قرآن کریم، وجه تمایز انسان از فرشتگان چیست؟		*		
۲		(۲) با استناد به آیات قرآن کریم اثبات کنید که ملاک اعتبار علم، مطابقت با واقع بوده و توضیح دهید که آیا اثبات مطابقت با واقع، نیاز به دلیل دارد؟			*	
۳		مراتب علم را از نظر میزان اعتبار و مرتبه‌بندی پدیده‌ها و جهان و دلالت‌های تربیتی آن با ذکر نمونه‌هایی توضیح دهید.			*	
۴		با مراجعه به کتاب «درآمدی بر فلسفه تعلیم و تربیت در جمهوری اسلامی ایران»، ویژگی ابداعی بودن علم را توضیح داده و شرح دهید که این ویژگی چگونه با ویژگی مطابقت با واقع قابل جمع است؟			*	
۴		با توجه به اینکه «عقل و وحی» مکمل یکدیگر هستند، و نه رقیب و یا جایگزین؛ به نظر شما، در مبانی معرفت‌شناختی تعلیم و تربیت این نگاه تکمیلی «عقل و وحی» چه کمکی به ما می‌کند؟			*	

ردیف	فصول درس	اجزاء شناختی درس جدید	طبقات حیطه شناختی			
			دانش	درک	کاربرد	تجزیه و ترکیب و تحلیل
۱	فصل پنجم: مبانی ارزش شناختی	عقل به طور قاطع حکم می‌کند که عدالت خوب و ظلم بد است؛ اما درباره برخی مصادیق ظلم و عدل، نمی‌تواند نظر قطعی بدهد؛ بلکه مصادیق آن از طریق وحی به دست می‌آیند؛ مصادیق ظلم و عدل را که بر اساس وحی، حکم قطعی برای آن‌ها صادر شده است، با استناد به آیات قرآن کریم بیان کنید.			*	
۲		با توجه به جهان بینی اسلامی، مراتب ارزشی «ارزش ذاتی و ارزش غیری» را با ذکر نمونه‌هایی توضیح دهید.			*	
۳		با مقایسه ارزش‌های اساسی و بنیادین با ارزش‌های فرعی، تفاوت‌ها و تمایزهای ارزش‌های بنیادین با ارزش‌های فرعی را توضیح دهید.			*	
۴		با توجه به دیدگاه اسلام درباره «آزادی» که «نبود موانع درونی و موانع بیرونی» است؛ آن را از منظر لیبرالیسم نقد کنید.			*	
۱	فصل هشتم: مبانی دین شناختی	با توجه به نظام معیار، یعنی مجموعه آموزه‌های ضروری برای حیات طیبه، مبنای شما برای حیات طیبه و زندگی پاکیزه چیست؟			*	
۲		گزاره در اسلام دین از دنیا جدا نیست و مرزی میان امور دینی و دنیوی وجود ندارد را با توجه به آیات قرآن کریم و روایات با ذکر نمونه‌هایی توضیح دهید.			*	
۳		ویژگی‌های «حیات طیبه» در قرآن کریم و صحیفه سجاده را با یکدیگر مقایسه کنید و با استفاده از قرآن کریم و صحیفه سجاده، راه دستیابی به حیات طیبه را شرح دهید.			*	
۴		با توجه به اینکه پرورش تفکر، بخش ضروری تعلیم و تربیت اسلامی است، برنامه‌های آموزشی موجود را از نظر خلأ پرداختن به تفکر، نقد و بررسی کنید.			*	
۱	فصل نهم: چستی و تربیت اسلامی: مفهومی اساسی، تعریف و ویژگی‌ها	با توجه به اینکه «جامعه صالح» در حقیقت تجلی بُعد اجتماعی حیات طیبه است، به نظر شما ویژگی جامعه صالح چیست؟			*	
۲		مراتب حیات طیبه را با ذکر مثال و شواهدی از قرآن کریم توضیح دهید.			*	
۳		با بررسی دیدگاه اسلام درباره «هویت انسان» که بسیط و تک‌بعدی نیست، بلکه ذوابعاد است؛ مدلی از «ابعاد هویت انسان» را بر مبنای دیدگاه اسلام طراحی نمایید.			*	
۴		با بررسی تعریف تعلیم و تربیت اسلامی، «فرآیند زمینه‌سازی و هدایت متربی از مسیر شکوفایی فطرت در جهت تحقق آگاهانه و اختیاری حیات طیبه آن را با تعریف تعلیم و تربیت مقایسه کرده و امتیازات تعریف تعلیم و تربیت اسلامی را بیان کنید.			*	
۱	فصل دهم: چستی اصول تعلیم و تربیت اسلامی	با توجه به تعریف هدف: «وضعیت مطلوبی که قرار است در آینده با انجام فعالیت‌های تربیتی مناسب محقق شود»، به عنوان یک معلم چه اهدافی را برای تربیت متربیان دنبال می‌کنید؟			*	
۲		مراحل شکل‌گیری «هویت دینی» را با ذکر مثال توضیح دهید.			*	
۳		با بررسی اهداف ساحت تربیت اخلاقی: پرورش دانش و بینش اخلاقی، پرورش توانایی بررسی موقعیت اخلاقی و پرورش مهارت و توانایی‌های لازم برای مبارزه با رذایل و کسب فضائل، طرحی برای تربیت اخلاقی متربیان خود ارائه دهید.			*	
۴		تقسیم‌بندی رایج از اهداف تعلیم و تربیت اسلامی را نقد و بررسی کرده، تقسیم‌بندی مقبول را به اختصار توضیح دهید.			*	
۱	فصل یازدهم: چستی اصول تعلیم و تربیت	با توجه به اینکه «اصول تعلیم و تربیت گزاره‌های تجویزی و کلی هستند که از آن‌ها برای پاسخ به مسائل تعلیم و تربیت استفاده می‌شود»، ارتباط بین اصول و مبانی و دیگر مؤلفه‌های تعلیم و تربیت را توضیح دهید.			*	
۲		طبقه‌بندی‌های مختلف اصول تعلیم و تربیت اسلامی را بیان کرده و برای هر یک نمونه و مثالی را ذکر کنید.			*	
۳		چگونگی ارتباط بین اصول و روش‌های تعلیم و تربیت را تبیین نمایید.			*	
۴		«اینکه کودک شش‌ساله نمی‌تواند مفاهیم انتزاعی را درک کند، پس نباید مفاهیم دینی را به وی آموزش داد»، این گزاره را نقد و بررسی کنید.			*	

ردیف	فصول درس	اجزاء شناختی درس جدید	طبقات حیطه شناختی				
			دانش	درک	کاربرد	تجزیه و تحلیل	ترکیب
۱	فصل دهم: اصول عام	همان‌طور که می‌دانید، یکی از مهم‌ترین اصول تعلیم و تربیت اسلامی حرکت و سوق دادن انسان به سوی خداست. شما بر اساس چه برنامه‌ای می‌توانید متریان خود را در فرآیند آموزش به سوی خدا حرکت دهید.	*				
۲		با استناد به آیات و روایات، هر یک از اصول عام تعلیم و تربیت اسلامی را تبیین کنید.	*				
۳		اصل اعتدال در کتاب فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی را با دیدگاه آیت‌الله مصباح درباره اعتدال مقایسه و بررسی کنید.				*	
۴		با توجه به اینکه در عرصه تعلیم و تربیت، فعالیت‌های گوناگون در تراجم با یکدیگرند، بنابراین، باید اولویت‌ها را مشخص کرد. شما چه پیشنهادی برای اولویت‌بندی مباحث و مسائل تعلیم و تربیت اسلامی دارید؟				*	
۱		مهم‌ترین اصول خاص تعلیم و تربیت اسلامی را با ذکر مثال توضیح دهید.	*				
۲	فصل یازدهم: اصول خاص	تفاوت‌های فردی به: درون فردی و بیرون فردی تقسیم می‌شوند، با ذکر نمونه‌هایی هر یک از آن‌ها را توضیح دهید.	*				
۳		از اصول خاص تعلیم و تربیت اسلامی، خردورزی است؛ آن را با دیدگاه دکتر خسرو باقری در کتاب «نگاهی نو به تربیت اسلامی» مقایسه کنید.				*	
۴		با توجه به اصل «اصلاح‌گری» که یک رفتار به خودی خود و جدا از محیط نمی‌تواند بررسی یا اصلاح شود؛ شما چه پیشنهادی برای تغییر و اصلاح و زدودن پاره‌ای از حالات و رفتارهای نامطلوب ناشی از شرایط و محیط دارید؟				*	
۱	فصل دوازدهم: چپستی عوامل و موانع	همان‌طور که می‌دانید، انسان هم از درون و هم از بیرون تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد، ولی در نهایت خود اوست که می‌تواند تصمیمی اتخاذ کند و خویشتن را بر عملی ملزم نماید. به نظر شما کدام یک از عوامل وراثتی، محیطی و اراده بر رفتار انسان بیشترین تأثیر را دارند؟	*				
۲		با ذکر مثال، ارتباط عوامل و موانع را با اهداف تعلیم و تربیت تبیین کنید.	*				
۳		با ذکر مثال، ارتباط عوامل و موانع را با اهداف تعلیم و تربیت تبیین کنید.	*				
۴		انواع گوناگون طبقه‌بندی‌های عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی را با یکدیگر مقایسه کنید.				*	
۱		عوامل و موانع درونی مؤثر بر تربیت را نام ببرید. از نظر شما کدام عامل تأثیر بیشتری بر تربیت دارد؟	*				
۲	فصل سیزدهم: عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی	عوامل و موانع مؤثر بر تربیت را با ذکر مثال توضیح دهید.	*				
۳		با توجه به اینکه دانش‌آموزان در فضای مجازی آموزش‌های خود را دریافت می‌کنند، فاصله گرفتن از فضاهای فیزیکی و واقعی و درگیر شدن بیش از حد به فضای مجازی، تهدیدات روحی، روانی و آسیب‌هایی برای بهداشت روانی به دنبال خواهد داشت. شما به عنوان یک معلم چه طرحی برای تبدیل این تهدیدها به فرصت‌ها دارید؟				*	
۴		مهم‌ترین عوامل و موانع بیرونی تعلیم و تربیت اسلامی را ذکر کرده و آن‌ها را با یکدیگر مقایسه و ارزیابی نمایید.				*	

جدول شماره ۳- تحلیل محتوای درس فلسفه تربیتی اسلام بر اساس حیطه عاطفی

سطوح حیطه عاطفی				دریافت	واکنش	ارزش گذاری	سازمان بندی	تبلور ارزش ها	فصل اول: کلیات؛ فصل دوم: مبانی جهان شناختی تعلیم و تربیت فصل سوم: مبانی انسان شناختی تعلیم و تربیت؛ فصل چهارم: مبانی معرفت شناختی تعلیم و تربیت؛ فصل پنجم: مبانی ارزش شناختی؛ فصل ششم: مبانی دین شناختی؛ فصل هفتم: چیستی تعلیم و تربیت اسلامی؛ مفهوم اساسی، تعریف و ویژگی ها؛ فصل هشتم: اهداف تعلیم و تربیت اسلامی؛ فصل نهم: چیستی اصول تعلیم و تربیت؛ فصل دهم: اصول عام تعلیم و تربیت اسلامی؛ فصل یازدهم: اصول خاص تعلیم و تربیت اسلامی؛ فصل دوازدهم: چیستی عوامل و موانع تربیت؛ فصل سیزدهم: عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی
									ردیف
				*					۱ دانشجو بعد از پایان درس، با احترام به حرف دیگران گوش می‌دهد.
				*					۲ دانشجو بعد از پایان درس، از قوانین دانشگاه، قوانین اجتماعی و سایر قوانین پیروی می‌کند و آن‌ها را بکار می‌بندد.
				*					۳ دانشجو بعد از پایان درس، تکالیف و مسؤلیت اجتماعی را با میل و رغبت انجام می‌دهد.
			*						۴ دانشجو بعد از پایان درس، برای پیشرفت اجتماع، خود را مسئول می‌داند.
			*						۵ دانشجو بعد از پایان درس، پس از قبول یک ارزش، فعالانه از آن پیروی کرده و آن را دنبال می‌کند.
			*						۶ دانشجو بعد از پایان درس، نسبت به ارزش‌های محیط زندگی تعهد پیدا می‌کند و در پی اشاعه و توسعه آن‌ها گام برمی‌دارد.
			*						۷ دانشجو بعد از پایان درس، بدون نیاز به تبلیغات، خود، داوطلبانه با مفاسد اجتماعی و اخلاقی گام برمی‌دارد.
			*						۸ دانشجو بعد از پایان درس، درباره رفتار دوستان خود فقط بر اساس تقوی و درست‌کاری قضاوت می‌کند.
			*						۹ دانشجو بعد از پایان درس، برای آگاه کردن مردم و جلوگیری از آلودگی‌های اخلاقی و اجتماعی تلاش می‌نماید.
			*						۱۰ دانشجو بعد از پایان درس، در انجام وظایف دینی و مذهبی، استقلال عمل و اعتمادبه‌نفس از خود نشان می‌دهد.
			*						۱۱ دانشجو بعد از پایان درس، نسبت به اخبار کذب و غیر مستند و شایعات در فضای مجازی، علاقه نشان نمی‌دهد.
			*						۱۲ دانشجو بعد از پایان درس، در رابطه با مسائل دینی و مذهبی و نظام آفرینش، صاحب‌نظر شده و برای اثبات نظریه خود شواهد و مستندات ارائه خواهد داد.
			*						۱۳ دانشجو بعد از پایان درس، خدمت به خداوند و پیروی از خواست خداوند را سرلوحه زندگی و کار خود قرار می‌دهد.
			*						۱۴ دانشجو بعد از پایان درس، رسیدن به زندگی جاودان در بهشت را سرلوحه زندگی و کار خود قرار می‌دهد.
			*						۱۵ دانشجو بعد از پایان درس، انضباط شخصی، غلبه بر عواطف نابخردانه و خواسته‌های احساسی را سرلوحه زندگی و کار خود قرار می‌دهد.
			*						۱۶ دانشجو بعد از پایان درس، خدمت به جامعه را سرلوحه زندگی و کار خود قرار می‌دهد.
			*						۱۷ دانشجو بعد از پایان درس، یافتن جایگاه خویش در زندگی و پذیرش آن را سرلوحه زندگی و کار خود قرار می‌دهد.
			*						۱۸ دانشجو بعد از پایان درس، یافتن جایگاهی برای خود در جهان و پیشرفت کردن را سرلوحه زندگی و کار خود قرار می‌دهد.
			*						۱۹ دانشجو بعد از پایان درس، ایمنی و حفاظت زندگی خویش در مقابل ناملایمات را سرلوحه زندگی و کار خود قرار می‌دهد.

جدول شماره ۴- تحلیل محتوای درس فلسفه تربیتی اسلام بر اساس حیطه روانی - حرکتی

سطوح حیطه روانی - حرکتی					فصل اول: کلیات؛ فصل دوم: مبانی جهان‌شناختی تعلیم و تربیت؛ فصل سوم: مبانی انسان‌شناختی تعلیم و تربیت؛ فصل چهارم: مبانی معرفت‌شناختی تعلیم و تربیت؛ فصل پنجم: مبانی ارزش‌شناختی؛ فصل ششم: مبانی دین‌شناختی؛ فصل هفتم: جیستی تعلیم و تربیت اسلامی؛ مفهوم اساسی، تعریف و ویژگی‌ها؛ فصل هشتم: اهداف تعلیم و تربیت اسلامی؛ فصل نهم: جیستی اصول تعلیم و تربیت؛ فصل دهم: اصول عام تعلیم و تربیت اسلامی؛ فصل یازدهم: اصول خاص تعلیم و تربیت اسلامی؛ فصل دوازدهم: جیستی عوامل و موانع تربیت؛ فصل سیزدهم: عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی	فصول کتاب
عادی شدن	هماهنگی	دقت	اجرای مستقل	تقلید		
				اجزاء روانی - حرکتی منبع آموزشی	ردیف	
*					۱	دانشجو بعد از پایان ترم؛ از طریق دعا و نماز با خدا ارتباط برقرار خواهد کرد.
*					۲	دانشجو بعد از پایان ترم، برای الگو گرفتن از سیره پیامبران و ائمه معصومین(ع) تلاش خواهد کرد.
*					۳	دانشجو بعد از پایان ترم، برای شناخت بیشتر خود تلاش خواهد کرد.
*					۴	دانشجو بعد از پایان ترم، برای انجام کارهای نیک، آداب دینی، دستورات اخلاقی و دوری از بدی‌ها، تلاش خواهد کرد.
*					۵	دانشجو بعد از پایان ترم، در برپایی مراسم دینی و انقلاب اسلامی، همکاری و مشارکت خواهد کرد.
*					۶	دانشجو بعد از پایان ترم، برای قرائت و فهم بهتر قرآن، تلاش خواهد کرد.
*					۷	دانشجو بعد از پایان ترم، برای عمل به احکام شرع، تلاش خواهد کرد.
*					۸	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، در کلاس درس خود از القای مفاهیم دینی به صورت مستقیم در دانش‌آموزان، به عنوان یک روش نامناسب تربیتی دوری خواهد کرد.
*					۹	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، در کلاس درس خود، سعی بر دوری و عدم استفاده از روش تکرار و عادت به منظور ایجاد رفتار دینی در دانش‌آموزان خواهد کرد.
*					۱۰	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، در کلاس درس خود، سعی بر عدم استفاده از روش تلقین به منظور ایجاد اعتقادات دینی در دانش‌آموزان خواهد کرد.
*					۱۱	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، در کلاس درس خود، سعی بر عدم استفاده از روش تحمیل به منظور ایجاد تغییرات رفتاری، خلقی و فکری دینی در دانش‌آموزان خواهد کرد.
*					۱۲	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، در کلاس درس خود، برای تفهیم مسائل اعتقادی، سعی بر ایجاد رابطه عاطفی با دانش‌آموزان خواهد کرد.
*					۱۳	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، در کلاس درس خود، در تفهیم اعتقادات دینی سعی بر عدم استفاده از سخت‌گیری در کنترل و نظارت بر رفتار دانش‌آموزان خواهد کرد.
*					۱۴	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، در کلاس درس خود، در تفهیم اعتقادات دینی سعی بر آگاهی از ویژگی‌های روان‌شناختی دانش‌آموزان خواهد کرد.
*					۱۵	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، در کلاس درس خود، زمینه‌های نقد مسائل در کلاس درس، توسط دانش‌آموزان را فراهم خواهد کرد.
*					۱۶	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، به عدم تغییر نظام ارزشی صحیح و درست جامعه خود همت خواهد گماشت.
*					۱۷	دانشجو بعد از فارغ‌التحصیلی و شروع به کار در آموزش و پرورش، در کلاس درس خود، بر نقش الگویی خود در آموزشگاه و بین دانش‌آموزان دقت خواهد داشت.

جدول شماره ۵- مشخصات (اجزاء محتوایی) درس فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی
(منبع: فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، مؤلف: محمد داودی و حسین کارآمد)

ردیف	عنوان فصل	ساعت‌های تدریس یک فصول در طول ترم	نسبت ساعت‌های تدریس این فصل به کل فصول تدریس	پیش‌بینی تعداد سؤالات امتحان پایان ترم برای این فصل
۱	فصل اول: کلیات	۲ جلسه، ۶ ساعت	۱۲۵٪	۲
۲	فصل دوم: مبانی جهان‌شناختی تعلیم و تربیت	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۱
۳	فصل سوم: مبانی انسان‌شناختی تعلیم و تربیت	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۱
۴	فصل چهارم: مبانی معرفت‌شناختی تعلیم و تربیت	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۱
۵	فصل پنجم: مبانی ارزش‌شناختی	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۱
۶	فصل ششم: مبانی دین‌شناختی	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۱
۷	فصل هفتم: چیستی تعلیم و تربیت اسلامی: مفهوم اساسی، تعریف و ویژگی‌ها	۲ جلسه، ۶ ساعت	۱۲۵٪	۲
۸	فصل هشتم: اهداف تعلیم و تربیت اسلامی	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۲
۹	فصل نهم: چیستی اصول تعلیم و تربیت	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۲
۱۰	فصل دهم: اصول عام تعلیم و تربیت اسلامی	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۲
۱۱	فصل یازدهم: اصول خاص تعلیم و تربیت اسلامی	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۲
۱۲	فصل دوازدهم: چیستی عوامل و موانع تربیت	۱ جلسه، ۶ ساعت	۱۲۵٪	۲
۱۳	فصل سیزدهم: عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی	۱ جلسه، ۳ ساعت	۰۶۲۵٪	۱
	جمع	۴۸ ساعت	۱۰۰٪	

۶. نتیجه‌گیری

بخش هویت متمایز دانشگاه فرهنگیان از سایر دانشگاه‌های کشور مبتنی بر مأموریت تربیت معلم است که با دروس تربیت اسلامی ارتباط دارد (کارگروه تخصصی تولید محتوای تعلیم و تربیت اسلامی، ۱۳۹۶). بنابراین، دروس تربیت اسلامی در دانشگاه فرهنگیان مبتنی بر مأموریت تربیت معلم طراحی شده‌اند که از ویژگی‌های متمایز برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان نسبت به سایر دانشگاه‌ها است. برخی از سرفصل‌های دروس تربیت اسلامی با رویکرد تبیینی - تحلیلی می‌کوشند تا به ساحت‌های شش‌گانه مندرج در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بپردازند که از مهم‌ترین منابع فلسفه تربیتی اسلام کتاب «در فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی» اثر محمد داودی و حسین کارآمد است.

هدف پژوهش حاضر، تحلیل محتوایی درس فلسفه تربیتی اسلام و ارائه نقشه تدریسی برای آن بوده و نتایج نشان داد که:

- کتاب درسی یکی از مهم‌ترین و در دسترس‌ترین رسانه‌های آموزشی می‌باشد که نقش مؤثری را در

نظام تعلیم و تربیت ایفا می‌کند و به عنوان یکی از رسانه‌های کارآمد و اثربخش آموزشی محسوب شده که زمینه یادگیری و خودآموزی را برای فراگیران فراهم می‌نماید. راه تحقق این کارایی و اثربخشی برای کتاب به عنوان یک منبع درسی، تحلیل محتوا است. این امر می‌تواند نقاط قوت و ضعف احتمالی کتاب‌های درسی را برای اصلاح و تغییر احتمالی محتوا، متناسب با اهداف تعیین شده و اصول علمی، پیشنهاد کرده و همچنین شیوه درست طراحی را در اختیار مدیران و برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی قرار دهد تا منبع درسی کارآمد و مؤثری در اختیار اساتید و دانشجویان قرار گیرد.

- در تحلیل محتوای آموزشی، همواره هدف مربی این است که شرایط یادگیری عمیق‌تر و ماندگارتر را برای فراگیران فراهم کند. هرچند محتوا در مسیر یاددهی - یادگیری به تنهایی نقش هدایت‌گری دارد، اما در واقع مربی است که سگ‌ان این جریان را در اختیار داشته و از جمله مسئولیت‌های راهبری او، تشخیص و انتخاب مناسب‌ترین مسیر و گام‌ها در یادگیری است. قاعده اصلی این است که محتوا و شیوه ارائه، با ایجاد انگیزه و جلب ذهنی فراگیر، یاددهی را آغاز کند و بعد به منظور افزایش دانش و توانایی و شکل‌گیری نگرش فراگیر، فعالیت‌هایی را در نظر بگیرد. سپس، ضمن اینکه به کمک شیوه‌های مناسب خودارزیابی و دگرارزیابی مسیر را روشن می‌کند، پیشنهادهایی برای تثبیت، بسط دادن و تعمیق یاد گرفته‌ها داشته باشد. تحلیل محتوای یادگیری به معلم نشان می‌دهد که در چه جوانبی لازم است در محتوا دخالت و تغییراتی ایجاد کند.

- تدریس، تعامل معلم و شاگرد بر اساس طرحی منظم و هدف‌دار از طرف معلم، با دو ویژگی است: وجود تعامل بین معلم و شاگرد، هدف‌دار بودن فعالیت معلم. اگر این دو هدف در تدریس معلم وجود داشته باشد، آنگاه می‌توان گفت که تدریس فرآیندی تشکیک‌برداری است که از مبدأ تدریس خوب به سمت تدریس موفق و در نهایت تدریس باکیفیت امتداد خواهد یافت.

- اگر معلم در فرایند یاددهی و یادگیری، این شرایط را مهیاء سازد: شناخت فراگیر، ایجاد محیط امن برای فراگیر، انتقال اشتیاق و هدف‌داری به فراگیر، چه چیزی باید یاد گرفت، بیان واضح و روشن معلم، تمرین آسیب‌پذیری بدون فدا کردن اعتمادپذیری، آموزش از عمق وجود، پرسش خوب از فراگیر، تمجید از پرسش خوب فراگیر، رعایت استانداردهای اخلاقی، منطقی، روان‌شناختی و تغییر رفتار، قطعاً به اهداف یک تدریس باکیفیت در فرایند یاددهی - یادگیری کمک خواهد کرد.

- دقت و توجه به حیطه‌های شناختی، عاطفی و روانی، حرکتی بلوم و یا سایر تقسیم‌بندی حیطه‌های آموزشی دانشمندان در فرایند یاددهی و یادگیری، باعث می‌شود راه‌ها و مراحل دقیق فرایند یادگیری مشخص شده و بعد از تحقق اهداف آموزشی، تغییرات لازم در تفکر، احساسات و مهارت‌های عملی فراگیران به وجود آید.

- طراحی و تحلیل آموزشی به فرایندی که از طریق آن هدف نهایی آموزشی به وظایف یا اعمالی که فراگیر باید انجام دهد یا معلومات و مهارت‌هایی که پس از اجرای آموزش باید کسب کند، اطلاق می‌گردد و این فرایند (تحلیل آموزشی) عبارتند از: تعیین اهداف مرحله‌ای آموزشی، تعیین اهداف اجرایی آموزشی، تعیین نوع ارتباط بین اهداف، تعیین حدود انتظارات مربی از فراگیر و ارزشیابی و نقطه شروع فرایند یاددهی - یادگیری.

- بعضی موضوعات درسی در نظام‌های آموزش سنتی، به طور جداگانه و مجزا از هم، در برنامه درسی دانشگاه‌ها گنجانده شده‌اند. با تحلیل محتوای درس فلسفه تربیتی اسلام، یکی از چالش‌های این درس در مواجهه با درس فلسفه تربیت رسمی عمومی در جمهوری اسلامی ایران (حسنی و صادق‌زاده قمصری، ۱۴۰۰) عبارت است از نسخه‌های مشابهت یا «این‌همانی» که در سرفصل‌های هر دو درس وجود دارد که پیامد آن پرداختن مکرر به برخی مباحث نظری - فلسفی و نیز خستگی ذهن فراگیر است. بنابراین، یکپارچه کردن محتوا و سازمان‌دهی محتوای مربوط به موضوعات این دو واحد درسی مختلف با موضوعی وحدت‌بخش ضروری است.

۷. پیشنهادها

۱. یادگیری، تجربه زیستی است که بر ظرفیت یادگیری نیز اثر می‌گذارد. پس، دانشگاه باید تمام جنبه‌های بهداشت و سلامت دانشجو و تفاوت‌های رشد شناختی در میان فراگیران را مدنظر قرار داده و محیط یادگیری مناسبی همراه با حمایت و احترام متقابل ایجاد نماید. یکی از چالش‌های دروس «تربیت اسلامی»، تکثر این دروس و تأکید بر مبانی نظری فلسفی در این دروس است. در حالی که آنچه دانشجو - معلم برای کلاس درس نیاز دارد، نباید فاصله معناداری میان واقعیت‌های موجود کلاس درس و آموزش‌هایی که فرامی‌گیرد، وجود داشته باشد. توجه به این نکته عاملی برای ایجاد محیط مناسب یادگیری و احترام متقابل در محیط یاددهی - یادگیری است. سرفصل‌های دروس «فلسفه تربیتی اسلام» و نیز «فلسفه تربیت رسمی عمومی در جمهوری اسلامی» شاهدهی بر این مدعا است.

۲. یکپارچگی و وحدت‌بخشی بعضی واحدهای هم‌عرض دیوارهای بلند و مستحکم میان موضوعات و مواد درسی را کوتاه‌تر و منعطف‌تر می‌کند. علاوه بر آن، این یکپارچگی و ارتباط برنامه واحدهای درسی هم‌عرض می‌کوشد تا به دانشجو بیاموزد که چگونه فکر کنند، تصمیم بگیرند، اندیشه‌های خود را سازمان‌دهی کنند، مهارت‌های یادگیری و پژوهشی را جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات را به دست آورند و ارتباط با محیط اطراف خود را بیاموزند و آموخته‌های خود را با جامعه و زندگی روزمره مرتبط کنند.

۳. به فن پژوهشی عینی، اصولی و احتمالاً کمی در محتوا به منظور تفسیر آن، تحلیل محتوا می‌گویند. تفکر بنیادی تحلیل محتوا عبارت است از قرار دادن اجزای یک متن (کلمات، جملات، پاراگراف‌ها و امثالهم برحسب واحدهایی که انتخاب می‌شوند) در مقولاتی که از پیش تعیین شده‌اند. برای توجه به عوامل مؤثر در یادگیری و رشد این عوامل از قبیل آمادگی، انگیزه و هدف، تجارب گذشته، موقعیت و محیط یادگیری، انتخاب درست روش تدریس در محیط یاددهی - یادگیری، آموزش از کل به جزء و تأثیر تمرین و یادگیری در آموزش و موفقیت مربی در فرایند یاددهی - یادگیری قبل از شروع تدریس و پر کردن این خلأ در کلاس‌های درسی دانشگاه، تحلیل محتوای واحد درسی ضروری است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

— منابع —

- بیات، محسن (۱۳۹۸). *طراحی آموزشی*. تهران: آوای نور.
- حسینی، محمد؛ صادق‌زاده قمصری، علیرضا (۱۴۰۰). *تبیین فلسفه تربیت رسمی و عمومی (تربیت مدرسه‌ای)*. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- داودی، محمد؛ کارآمد، حسین (۱۴۰۰). *فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی*. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ دانشگاه فرهنگیان.
- زارعی زوارکی، اسماعیل (۱۳۹۱). *طراحی آموزشی و محیط‌های یادگیری با رویکرد تلفیقی*. *روانشناسی تربیتی*، ۸(۲۴).
- سیف، علی اکبر (۱۳۹۵). *روان‌شناسی پرورشی: روانشناسی یادگیری و آموزش*. تهران: انتشارات آگاه.
- صابریان، معصومه و همکاران (۱۳۸۲). *نظرات اعضای هیأت علمی در مورد طرح تدوین درس*. *مجله علوم پزشکی بابل*، شماره ۲.
- ظفری‌نژاد، عادل (۱۳۹۵). *تحلیل محتوای کتاب درسی*. تهران: کوروش چاپ.
- فراهرز قوام‌لکی، احد؛ برخوردار، زینب؛ موحدی، فائزه (۱۳۹۵). *اخلاق حرفه‌ای در مدرسه*. تهران: موسسه خیریه آموزش فرهنگی شهید مهدوی.
- کارگروه تخصصی تولید محتوای تعلیم و تربیت اسلامی (۱۳۹۶). *راهنمای منابع دروس تعلیم و تربیت اسلامی دانشگاه فرهنگیان*. قم: پژوهشگاه تعلیم و تربیت اسلامی.
- محمدمدی باغملائی، حیدر (۱۳۹۵). *طراحی تدریس برای یادگیری*. تهران: انتشارات رشد.
- میرزابیگی، علی (۱۳۸۹). *برنامه‌ریزی درسی و طرح درس*. تهران: بسطرون.